

15. Сви́дерский В. М. Малые архитектурные формы (ограды – фонари – вазы – скамьи) / В. М. Сви́дерский. – К. : Типограф. изд-ва Академии архит. УССР, 1953. – 214 с.
16. Машарова О. Н. Скульптура в городе (статья журналу) [Электронный ресурс] / О. Н. Машарова // Архитектура и строительство. – 2008. – С. 1. – Режим доступа : <http://ais.by/story/1460>.
17. Стори В. Мотивы садовой архитектуры : садовые беседки, павильоны, гроты, ограды, ворота, калитки, мостики, садовая мебель, трельяжи / В. Стори. – С-Петербург : Изд-во П. П. Сойкина, 1911. – 22 с.
18. Теодоронский В. С. Строительство и эксплуатация объектов ландшафтной архитектуры : учеб. для студ. высш. учеб. завед. / В. С. Теодоронский, Е. Д. Сабо, В. А. Фролова ; [под ред. В. С. Теодоронского]. – 2-е изд., стер. – М. : Изд. центр “Академия”, 2007. – 352 с.
19. Хасиева С. А. Архитектура городской среды : уч. для вузов / С. А. Хасиева. – М. : Стройиздат, 2001. – 104 с.

В статье рассмотрены малые архитектурные формы как неотъемлемые элементы городского пространства, с помощью которых можно достичь композиционного равновесия и создать комфортные условия отдыха и культурного развития. Выяснено, что скульптурные группы в сочетании с другими видами МАФ имеют не только значение, но и принимают участие в построении пропорциональности и масштабности пространства. Доказано, что скульптура, наделенная художественными чертами и органически связанная с естественной средой, привносит в территорию яркую неповторимость.

Ключевые слова: городская застройка, малые архитектурные формы (МАФ), композиция, скульптура.

Small architectural forms as inalienable elements of town space, by means of which it is possible to attain a composition equilibrium and create the comfort terms of rest and cultural development, are considered in the article. It is found out, that sculptural groups in combination with other types of SAF have not only an aesthetic value but also participate in the construction of proportion and space scale. It is well-proven that a sculpture, provided with artistic lines and organically related to the natural environment, gives to territory of bright uniqueness.

Key words: city building, small architectural forms (SAF), composition, sculpture.

УДК 730:726

Леся Білоус

САКРАЛЬНА НАРОДНА СКУЛЬПТУРА РОГАТИНЩИНИ XX – ПОЧАТКУ XXI СТОЛІТЬ

У статті розповідається про надмогильні пам'ятники, виготовлені народними майстрами на теренах Рогатинщини, характеризується традиційне сакральне ремісництво XX – поч. XXI ст. Узято до уваги придорожні та присадибні каплиці, хрести. Зроблено спробу системного аналізу такого виду скульптури.

Ключові слова: надмогильні пам'ятники, сакральна скульптура, народна творчість.

Християнська надмогильна скульптура на теренах України своїм корінням сягає часів початку контактування її населення з християнським світом. Стосунки з Візантією привели до поширення християнських надгробків у період Княжої доби. Безпосередньо на території західноукраїнських земель надмогильна сакральна скульптура пройшла певну еволюцію як у контексті утвердження й поширення християнства, так і в контексті народних звичаїв, вірувань та обрядів. На теренах сучасного Рогатинського району Івано-Франківської області можемо прослідкувати певні видозміни й особливості в спорудженні надмогильних пам'яток. Сакральна народна скульптура Рогатинщини XX – початку XXI століть є унікальною й особливою, як з боку релігійно-обрядових традицій, так і з боку історичного поступу.

Актуальність зазначеної теми зумовлена недостатнім рівнем вивчення сакральної народної скульптури на території Рогатинського району Івано-Франківської області.

Мета дослідження полягає в тому, щоб простежити історію виникнення хреста, розкрити сутність сакральної скульптури, систематизувати та проаналізувати види хрестів і каплиць, показати унікальність оформлення поховань у регіоні, зосередитися на зразках мистецтва “народного примітиву”.

Пластично відтворений хрест, як символ нової віри, уперше з'явився на князівських саркофагах у IX–X століттях. Графічний, фресковий знак хреста наносився поруч з похованням

у печерах, на стінах і долівках катакомб, перш ніж зайняти місце, що згодом стало традиційним, у головах на насипаному пагорбі могили [9, с. 9].

Дерев'яні, рідше кам'яні, хрести, з'явилися на могилах не раніше XIII–XIV століть. Малі чотирикінцеві хрести рівнораменної форми не вибували з поховальної практики впродовж століть. Простий чотирикінцевий хрест, зроблений з брусів дерева або ж витесаний з брили каменю, із часом поступово замінився хрестом зі складнішою структурою художнього образу. Більшою мірою на ньому позначилися етносоціальні фактори та міжетнічні зв'язки, насамперед із західними сусідами. Цим, у першу чергу, пояснюється поява на українських землях наприкінці XVI – на початку XVII ст. “фігур” з Розп'яттям, пам'ятних хрестів тощо. Великий вплив на цей процес мала католицька церква з її стимулюванням пластичних мистецтв [9, с. 11–12].

Відомо, що в XVII ст. на площах окремих міст, у монастирських дворах, часто на роздоріжжях стояли “фігури” з Розп'яттям. У XVIII – на поч. XIX ст. такі об'єкти та їх кам'яні модифікації можна було бачити на в'їздах і виїздах багатьох містечок та сіл. На сільських і містечкових цвинтарях надмогилюники з пластичними елементами з'явилися чи не вперше наприкінці XVI століття. З кін. XIX – поч. XX ст. на цвинтарях Галичини, Поділля споруджується дедалі більше пам'ятників, у яких знак хреста губиться серед різьбленої символіки. Їх смислове й іконографічне вирішення завжди конфесійно зумовлене, а художньо-образний лад проінтий експресією або ж рисами, сповненими умиротворення, відчуття вічного, величного. Творці цих пам'яток – безіменні сільські, рідше містечкові майстри, які зверталися до тих самих символів віри, естетичних уявлень, що і їх предки [9, с. 12].

З кінця XIX ст. дерев'яна та кам'яна цвинтарна різьба набула широкого розповсюдження на південно-західних землях України: Підкарпатті, Карпатах, Західному, частково Східному Поділлі [9, с. 12].

З різних причин більшість давніх місць поховання в Україні зникла. У 1930–1940-х роках були стерті з лиця землі сотні, тисячі сільських і міських цвинтарів. Знищені в роки радянської влади місця поховань Січових стрільців, воїнів УГА, усіх, хто поліг у боротьбі за волю України.

Вилучена тоталітарним режимом зі сфери духовної та матеріальної культури народна сакральна різьба не увійшла в шеститомну “Історію українського мистецтва” (К., 1960-ті рр.) [1].

Вивченню народного надмогилюного та пам'ятного знаку присвятили себе такі науковці, як Моздир Микола [9, с. 10], Малина Валерій [2, с. 5]. Недавні дисертаційні праці на цю тему належать Кузенку Петру [11], Хом'як Лідії [8] та ін.

Хрест є втіленням великої шани до Господа. На українських землях з давніх-давен споруджувалися пам'ятні, поклінні, придорожні, відтак і присадибні хрести, “фігури”. Цей процес з відповідними трансформаціями триває. Хрест завжди був і є найбільш достойним знаком-символом для відзначення важливих подій у житті народу, громади, людини, захисником від усього небажаного.

Придорожні хрести були популярні в Західній і Центральній Європі. Розповсюдженню їх на українських землях сприяли етнокультурні та інші зв'язки українського народу із Заходом, особливо експансійні процеси Речі Посполитої. Але створені в Україні хрести часто відрізнялися від західних конфесійно-обумовленими відмінностями, локальними, традиційно детермінованими рисами.

Монументальні хрести, здебільшого з Розп'яттям, устанавлювалися при в'їздах до міста чи села, на узбіччі лісових доріг, біля джерел тощо. У народі, як і в сусідній Польщі, їх називали “фігурами” (з лат. “постать”). Найчастіше це були придорожні об'єкти поклоніння – високі дерев'яні, кам'яні стовпи з вирізьбленою на них фігурою святого, іноді сидячого в задумі Христа, відомого під назвою “Скорботний” (“Фрасобливий”) [9, с. 84].

Так, у селі Сарники на Рогатинщині на околиці понині зберігся топонім “бабина долина”. У цьому місці стоїть викладений з кам'яних брил стовп висотою біля трьох метрів із цікавим скульптурним закінченням – Ісус Христос у сидячій позі з терновим вінком на голові [12, с. 130–131].

У селі Лопушня Рогатинського району є диво-пам'ятник, на який наткнувся під час своїх мандрівок і досліджень Богдан Януш восени 1918 року. Він описав його в публікації в “Wywiadu Codziennego” у номері 51 від 19 грудня 1926 року: “... Дві пари ніг вказують на дві людські постаті наднатуральної висоти, зрослі плечима і звернуті обличчям на південь і північ.

Цоколь під хрестом – це рештки шат, опадаючих до колін. Зважаючи на те, що цілісність виконано з пісчаника одного гатунку і не змішених з первісного місця, я вирішив, що хрест був споруджений шляхом перекриття фігури на лінії зросту плеч обох постатей. Довжина рамен хреста відповідала б ширині плеч величезної статуї. Якщо істотно так було, то навколо пам'ятника повинні бути рештки кам'яних осколків. Незважаючи на дощ, ми почали розкопки. Під поверхнею землі ми відразу наткнулися на відпадки (куски) такого самого каменю, що підтверджує мою догадку. Судячи по примітиву різьби хреста, фігура поганська була перекована в кінці XVIII ст., або на початку XIX ст., що підтверджує місцева легенда про те, що один священник перед сто роками наказав знищити цей язичний пам'ятник ...” [12, с.124–132].

Про цю скульптуру є відомості в першому томі шеститомного видання “Історія українського мистецтва”. Сказано, що давньослов'янську скульптуру було витягнуто з Дністра в селі Лопушне Івано-Франківської області, а тому цей ідол відомий під назвою Лопушанського Святовида [1, с.118]. Найвірогідніше, що лопушанська дохристиянська пам'ятка цілковито була знищена, а на її місці встановлено хрест. У монографії Василя Слободяна “Храми Рогатинщини” уміщена світлина, на якій зафіксовано вигляд цієї скульптури перед 1918 р. [13, с.8]. У 1961 р. хрест був забраний до Львівського Національного музею, де зберігається й сьогодні [12, с.124].

У книзі “Мартирологія українських церков” (II том) подано такі факти: “19 грудня 1973 р. на дорогах сіл Бабухів, Вербилівці і Залужжя в Івано-Франківській обл. знищено всі придорожні хрести. Деякі були поставлені на знак знесення панщини в 1848 р.” [6, с.90].

У двотомному зібранні “Рогатинська земля”, виданому за кордоном у 1989–1996 рр., наводяться факти та спогади про руйнування й відновлення хрестів, каплиць у другій половині XX століття.

Петро Маслій у статті “Лучинці під трьома окупантами” розповідає: “В 1945 р. зруйновано Стрілецьку могилу, березовий хрест зрізано. В 1955 р. поставлено новий хрест, але в 1957 р. його знищили свої яничари. Капличку, яка стояла недалеко центру села, знищено. В 1952 р. знищені були всі придорожні хрести в селі і на полях. Хрест-пам'ятку скасування панщини, що стояв у центрі села, перенесено і вкопано біля церкви. В 1990 і 1991 роках каплицю реставровано, відновлено і поставлено всі хрести на давніх місцях, упорядковано Стрілецьку могилу і поставлено новий хрест” [7, с.378–379].

Найбільше збережених хрестів, доповнених Розп'яттям, дійшло до нас з другої половини XIX – першої половини XX століть. Це був період особливого піднесення каменеробного ремесла. Відміна кріпосного права полегшила матеріальне становище селян. Кращі умови життя позитивно вплинули на розвиток усіх галузей народної творчості: ткацтва, вишивки, кераміки, обробки металу, каменю, як і на розвиток народної архітектури. Кам'яна сакральна пластика у вигляді надгробків мистецьки збагачується, стає вагомим елементом народного мистецтва [4, с.63–64].

На території Західної України зазначеного періоду активно діяло багато каменеобробних осередків у таких селах Галичини, як Демня, Нараїв, Городниця, Город, Ямна та ін. [4, с.64]. Вироби майстрів цих осередків користувалися попитом серед населення краю.

Найбільш поширеними на Рогатинщині є надмогильні пам'ятники, виготовлені народними майстрами каменеробного осередку в селищі Нараїв, що на Тернопільщині. Різьбярський доробок нараївців можна розглядати як виразний приклад мистецтва примітиву, або так званої “третьої культури”, що, балансуючи на межі фольклору й учено-артистичного професіоналізму, утворює окрему сферу з власною художньою мовою й стилем. Деякі специфічні особливості творчості тутешніх майстрів, що зумовлюють фольклорну насиченість їхніх виробів, спонукають послуговуватися наразі терміном “народний примітив”. Цей термін запропонований дослідницею Оленою Клименко з метою виокремлення з-поміж подібних, але й дещо відмінних явищ (неканонічного й авторського примітиву, наїву, інситу мистецтва), саме такого різновиду художньо-примітивної творчості [3, с.25].

Однією із закономірностей меморіальної різьби нараївських майстрів є те, що в жодному виробі й досі не порушено тієї загальної канонічності, яка й визначає характер тутешнього надмогильного пам'ятника і яка сформувалася в 1950–1960-х роках. Це – постамент, декорований рослинним мотивом чи доповнений невеличкою рельєфною фігуркою в ніші, і так

званий “верхняк” – скульптурне завершення у формі хреста-“дубка” з Розп’яттям або статуарна постать Богоматері, фланкована з боків симетричними зображеннями ангелів.

У нараївській різьбі проглядається казкова образність, яку слід шукати ще й у народній пісенній культурі, позаяк однією з національних особливостей українського народного (канонічного) примітиву визначено активне звертання до фольклорних мотивів, насамперед тих, які пов’язані зі світом живої природи (мотив пташки, калини, дуба, квітки тощо) [14, с.146].

Найпоширенішим рослинним мотивом на надгробках нараївського каменобробного осередку є виноградний пагін, зображення якого зроблено з тією ж силою пластичної виразності, що й зображення святих осіб. Стосовно художніх утілень зазначеного оздоблення доводиться констатувати нівелювання семантичного значення винограду, обумовленого теологічними догмами, й акцентування його декоративних якостей. Однією з прикметних рис національної рослинної орнаментики, реалізованої і у творчості нараївських майстрів, є виділення рослинного стебла шляхом надання йому масивності, конструктивної міцності, структурованості [14, с.146].

Під час огляду надгробних статуй роботи нараївських майстрів зауважується привітність обличчя вирізьблених персонажів, виражена просвітленою усмішкою. Вона навдивовиж подібна до усмішки давньогрецьких куросів, що мала виказувати урочистий, радісний стан, героїчну рівновагу сил людини античної доби. Крім того, у багатьох статуях із Нараєва зауважуються вольові фізіогномічні риси: зосереджено-пильний погляд, невеликий тонкий рот, важкувате підборіддя, окреслені вилиці.

Цікавою, на наш погляд, знахідкою є чотири надгробки над похованням однієї родини на кладовищі села Світанок Рогатинського району. На одній могилі розташовані три надмогильні хрести й один статуарний пам’ятник, датовані 1978–1990 рр. і виготовлені нараївськими майстрами. Тут поєднані між собою і сакральна тематика, і рослинні орнаменти, які вже не одне десятиліття є характерними для майстрів нараївського осередку. Що є підтвердженням вищесказаного.

За традицією, після поховання людини на могилі встановлюють тимчасовий дерев’яний хрест “в головах”, який повинен стояти не менше року, поки його не замінять хрестом або пам’ятником з каменю. Унікальним явищем є поховання в селі Стратин Рогатинського району Івано-Франківської області, де кам’яні хрести на могилах на початку ХХ ст. встановлювалися “у ногах” покійного, а в 50–60-х рр. ХХ ст. почали ставити хрести посередині могили. За словами жительки села Стратин Анастасії Іващишин, кладовище знаходиться біля церкви святого Дмитрія, і хрести на тих могилах, які розташовані позаду церкви, ставили “в ногах” покійного, вважаючи, що в такий спосіб похована людина перебуватиме ближче до церкви, до Бога. На могилах кінця ХХ – початку ХХІ ст. пам’ятники зазвичай розташовані “в головах”.

Якщо проаналізувати цвинтарну скульптуру Рогатинщини на зламі ХХ і ХХІ ст., то в останні два десятиріччя простежується тенденція до декоративізму, а в композиції пам’ятників з’являються нові, нетрадиційні компоненти, символічні мотиви. Ця тенденція зумовлена різними чинниками. Крім економічного становища, що дозволяє сім’ї покійного споруджувати пам’ятники з найдорожчих матеріалів, замовляти скульптурні портрети, не останнє місце посідає поняття престижності й ігнорування місцевих традицій.

Більшість пам’ятників 1980–1990 рр. на теренах Рогатинщини замовлялися в м. Бурштин Галицького р-ну, де існувало підприємство з виготовлення надмогильних пам’ятників. Багато з них мали такий вигляд: на постаменті встановлена стела висотою 1,5х2 м з хрестом посередині без скульптурного зображення розп’ятого Спасителя. На плиті прикріплена світлина померлого в техніці фотокераміки, під нею таблиця з нержавіючої сталі з написом. Водночас на пам’ятниках цього типу присутні мотиви народної орнаментики, запозичені з вишивки та різьби. Здебільшого це відомі “пшенички” у гуцульській різьбі та “хрестик” у вишивці. З рослинних мотивів використовувалися виноградна лоза, пальмова гілка, квіти та ін.

Траплялися випадки, що й у радянський час окремі ювілейні дати були визначені встановленням хрестів. Так, у селі Світанок височить пам’ятний хрест, встановлений на честь святкування 1000-річчя Хрещення України в 1988 р.

Про закорінену в народі потребу бачити у своєму середовищі хрест як символ віри свідчать поновлення, установлення нових на місці знищених.

Такий хрест знаходиться в центрі с. Конюшки, недалеко м. Рогатин. Його описав Микола Моздир у книзі “Українська народна меморіальна пластика”: “Відмежований від близьких садиб та хідника декоративною металевою огорожею, пам’ятник привертає увагу вже здалека, передусім своєю формою. Вона не зовсім традиційна. Цокольна частина пам’ятника об’ємніша за верхню. Переходи між ними – м’які, заокруглені. Навершя, що відокремлене від середньої вужчої частини тонким карнизом, своєю формою асоціюється з триверхою церквою, на середньому високому куполі якої – кам’яний хрест з Розп’яттям. Бронзова фігурка Ісуса Христа, поза сумнівом, сучасної роботи, як і цей чотириконечний хрест. Мета спорудження цього пам’ятника зафіксована у викарбуваних словах спереду: «Ісусе Сине Божий помилуй нас. Скасування панщини. 1902 р.»» [9, с.76].

В останні десятиріччя все частіше будуються придорожні та присадибні каплички різних форм, розмірів, відмінні за внутрішнім наповненням, декором, але неодмінно з тривких матеріалів. Мотивація їх спорудження є традиційною – це звертання до Бога про захист від різних бід, трагічних випадків, на оздоровлення тощо. Їхня кількість зростає, архітектура стає більш модерною, облаштування й декор вишуканішим. Їм передували скромніші за всіма параметрами каплички, збудовані на початку ХХ століття. Це були маленькі – 2х3 м і навіть менші споруди у вигляді хатинки з літографськими іконками на стінах і маленьким столиком, на якому стояв хрест.

Окрему галузь народного пам’ятництва становлять меморіали, присвячені героїці Січового стрілецтва, воїнам УГА, а також тим, хто загинув у визвольних змаганнях за незалежність України в 1940–1960 роках. Вони різняться за формою, але однакові за ідейним наповненням, лаконічно сформульованим у написі: “Борцям за волю України” [9, с.267]. У кожному куточку Рогатинського краю знаходяться могили борцям за волю України, систематично відправляються молебні.

Таким чином, традиційне сакральне каменярство ХХ – поч. ХХІ ст. на території Рогатинського району Івано-Франківської області представлено комплексом пам’яток, зокрема, цвинтарною народною скульптурою, придорожніми та присадибними хрестами, пам’ятними хрестами, меморіалами борцям за волю України, каплицями. На кладовищах Рогатинщини зосереджені оригінальні пам’ятки меморіальної різьби майстрів зі с. Нараїв Тернопільської обл., у яких збережені композиційні схеми, декор, фігуративні мотиви й навіть реліктові елементи, традиційні для української народної творчості.

1. Історія українського мистецтва : у 6 т. – К. : УРЕ, 1966. – Т. 1. – 456 с.
2. Малина В. Кам’яні хрести в Україні. XVIII–XX ст. Онтологія. Типологія. Символіка. Функція : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня д-ра мистецтвознав. : 26.00.01 / В. В. Малина ; Харк. держ. акад. культури. – Х., 2009. – 38 с.
3. Клименко О. До питання про термін “народний примітив” / О. Клименко // Українська народна творчість у питаннях міжнародної термінології (примітив, фольклор, аматорство, наїв, кітч...) : кол. дослідж. за матеріалами Других Гончарівських читань. – К. : Музей Івана Гончара – Родовід, 1996. – С. 24–27.
4. Кузенко П. Сакральна культура України : навчально-методичний посібник / П. Кузенко ; [за ред. В. А. Качкана]. – Івано-Франківськ, 2008. – 88 с.
5. Малина В. Кам’яні хрести в Україні. XVIII–XX ст.: онтологія, типологія, символіка, функція : монографія / В. Малина. – Миколаїв : Худож. крам, 2009. – 864 с.
6. Мартирологія українських церков : у 4 т. / [упоряд. О. Зінкевич, о. Т. Лончина]. – Торонто ; Балтимор : Укр. вид-во “Смолоскип” ім. В. Стефаніка, 1985. – Т. 2. – 839 с.
7. Маслій П. Лучинці під трьома окупантами / П. Маслій // Рогатинська земля. – Нью-Йорк ; Париж ; Сідней ; Торонто, 1996. – Т. 2. – С. 350–380.
8. Хом’як Л. В. Меморіальна різьба осередків народного каменярства в Галичині кінця XIX–XX століття : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. мистецтвознав. : 17.00.06 / Л. В. Хом’як ; Львів. акад. мистец. – Львів, 2002. – 17 с.
9. Моздир М. Українська народна меморіальна пластика / М. Моздир. – Львів : ІН НАН України, 2009. – 287 с.
10. Моздир М. Українська народна меморіальна скульптура / М. Моздир. – К. : Наук. думка, 1996. – 128 с.

11. Кузенко П. Я. Народні кам'яні надмогильні хрести Українських Карпат середини XVIII – першої половини XX ст. (історія, типологія, художні особливості) : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. мистецтвознав. : 17.00.01 / П. Я. Кузенко ; Держ. акад. кер. кадрів культури і мистецтв. – К., 2005. – 20 с.
12. Польовий Я. Хрест із Лопушні / Я. Польовий. // Рогатинська земля: історія та сучасність : матеріали III наук. конф., Рогатин, 26 берез. 2002 р. – Рогатин ; Львів : Вид. центр ЛНУ ім. І. Франка, 2005. – Т. 4. – С. 124–132.
13. Слободян В. Храми Рогатинщини / В. Слободян. – Львів : Логос, 2004. – 248 с.
14. Хом'як Л. Меморіальна різьба нараївських каменотесів / Л. Хом'як // Родовід. Наукові записки до історії культури. – К., 2002. – Ч. 18–19. – С. 142–151.

В статті розповідається про надмогильні пам'ятники, виготовлені народними майстрами на поприщах Рогатинщини, характеризується традиційне сакральне ремесленництво XX – початку XXI ст. Прийнято до уваги придорожні та приусадебні хрести. Зроблено спробу системного аналізу такого виду скульптури.

Ключові слова: надмогильні пам'ятники, сакральна скульптура, народне творчество.

The article deals with the tombs produced by the folk craftsmen in the Rohatyn region. It characterizes the traditional sacral craftsmanship of the 20th – early 21st c. Roadside chapels, chapels adjoining houses, crosses are taken into account. The author systematically analyzes the sculpture of this kind.

Key words: grave monuments, sacral sculpture, creation.

УДК 391.2; 124. 5(477)

Ганна Макогін

СОЦІАЛЬНІ ФУНКЦІЇ УКРАЇНСЬКОГО НАРОДНОГО ВБРАННЯ: АКСІОЛОГІЧНИЙ АСПЕКТ

Стаття присвячена дослідженню народного одягу як поліфункціонального феномену національної культури. Автор статті аналізує роль українського народного вбрання в просторі національної культури, відстежуючи зміни його функціональності згідно з новими культурними реаліями.

Ключові слова: етнокультурна спадщина, цінність, функція, аксіологічний підхід, традиція, репрезентація, національна самоіндифікація.

У культурологічному дослідженні проблема цінностей займає особливе місце, перш за все, у зв'язку із широко поширеним тлумаченням культури як сукупності всіх цінностей, створених людством. Аксіологічний* підхід дозволяє аналізувати феномени культури згідно з їхньою роллю в реальності й місцем у структурі ціннісного простору. З погляду діяльності людини аксіологи розглядають артефакти культури, що мають яскраво виражену фізичну оболонку – матеріальні цінності та продукти духовної й художньої творчості – духовні цінності.

Проте сучасна культурологія підкреслює, що такий розподіл цінностей досить умовний. Українське народне вбрання є одночасно об'єктом матеріальної [1; 2, с.12–16] і духовної [3, с.73–78] культури, виконує специфічні функції кожної із цих сфер.

Аксіологічним аспектом дослідження костюма є його аналіз як сукупності різноманітних речей, які мають певні функції та переживаються людиною в різноманітних ситуаціях, згідно зі створюваними образами.

Вбрання (комплекс: одяг, взуття, зачіска, прикраси), штучно змінюючи зовнішність людини, допомагає індивіду адаптуватися в суспільстві відповідно до реального чи бажаного місця. Це – універсальна функція костюма – пристосовувати, вписувати людину в той або інший життєвий контекст для забезпечення продуктивної соціальної комунікації, успішної діяльності.

Визначення окремих функцій українського традиційного вбрання зустрічаємо в багатьох працях з історії народного одягу. Найбільш відомими є роботи таких учених, як Я.Ф.Головацький, Ф.К.Вовк, І.В.Гургула, К.І.Матейко, К.К.Стамеров, Г.Г.Стельмашук, Т.О.Ніколаєва, З.О.Васіна.

* Аксіологія з грецької “аксіа” – цінність, “logos” – слово, вчення.